

INDIJA

1192 Mohamed iz Ghora porazi radžputanske kneze in v naslednjih 10-letih muslimani preplavijo dolino Gangesa in ustvarijo delhijski sultanat 1206 – to pomeni začetek dolgotrajne prevlade islama na S Indije, ki pa se ohranil vse do 18.stoletja.

- v naslednjih nekaj stoletjih so tako nastajale in izginjale dinastije Turkoafganistancev, Kildžijev, Tughlukov, Sajjidov in Lodijev – indijski imperij se je tako celo razširil do Dekana in do juga ali skrčil na ozemlje okoli Delhija. Nenehno so jih s severa ogrožali razni vdori (Timurlenkova oplenitev 1398), zato jim ni uspelo obdržati oblasti nad Dekanom. Evropska ekspanzija ter mogulska vlada spremenita star sistem – tako **1526 Babur v Delhiju ustanovi dinastijo Mogulov**. 1498 pa Portugalec DaGama prijadra v Kalikat (krut, neusmiljen, zavzamejo Goo, Malako; v 17.stol.moč Portugalcev opeša, saj niso imeli konkurence, postali so malomarni, ustanovili so veliko državo v Braziliji, pestile so jih finančne težave) – predhodnik evropskih pomorskih sil, ki so kasneje nasledile mogulski imperij.

Z novim vekom se v Indiji začne novo (2 glavna dogodka: vzpon Mogulov in prihod Portugalcev kot prve evropske kolonialne sile v Aziji); v začetku 16.st je postal timuridski princ in muslimanski vojskovodja iz Samarkanda **Babur** - za vojaške uspehe se je imel zahvaliti fevdalni razdrobljenosti tekmecev, pa tudi svoji strogi vojaški organizaciji in tehnično vojaški premoči. **Babur**, potomec Timurlenka, je tako leta 1526 v Indiji vzpostavil vladavino Mogulov (1526-1858). To je bila tretja velika dinastija v Indiji. Čeprav je bil Turek je trdil, da je potomec Timurlenka in Džingiskana – prav zaradi tega je ustanovil dinastijo z mongolskim imenom. Moguli so bili muslimani, ki v zgodnjem času vladanja niso bili fanatični pripadniki svoje vere; ljudstvu niso skušali vsiljevati svoje vere, temveč so se skušali integrirati . V svoji vladavini niso uspeli združiti cele Indije (vojne ob mejah, nasledstvene vojne) . Bili so uspešni organizatorji in nadzorniki; ogromni dohodki od davkov, z njimi podpirali stalno močno vojsko, veliko denarja so namenjali tudi kulturi . Pod Baburjevem vnukom **Akbarjem** (1556-1605) so dosegli Moguli največjo moč . Vojaške osvojitve, vpeljal sistem civilne in vojaške službe, ki je zagotavljal lojalnost in centralizirano oblast in uvedel spremembe v sistemu zemljiških dajatev, kar je zmanjšalo pritisk na kmete; državniški odnos do večinskega hindujskega prebivalstva (njegova poroka z radžputskimi princesami, ukinitve diskriminacijskih davkov in naraščajoče št. hindujcev v cesarski službi). Bil je nepismen a vendar razgledan, razširil je svoje pokroviteljstvo nad umetnike in učenjake vseh ver; pokazal je voljo, da družijo umetnost v svoji državi in; želja po združitvi vseh podložnikov v en sam politični, gospodarski in družbeni sistem; z njim se je končalo obdobje lokalnih monarhij v Indiji, državo je notranje organiziral; razvoj indo-islamske kulture; Babur in Akbar sta v Indijo pripeljala razkošje in prefinjenost perzijskega dvora; Akbar ni vsiljeval muslimanske kulture svojim hindujskim podložnikom, kazal je zanimanje za njihovo tradicijo - naročal je rokopise z indijsko književnostjo; ustanovil je slikarsko šolo, kjer so perzijski mojstri učili hindujske umetnike; kažejo se vpliv stare perzijske umetnosti

Akbarjevi nasledniki so nadaljevali s strpnostjo: sin **Džahangir** (1605-1627), islamske vere; zavedal se je vrednosti trgovske povezave z Evropo in je podpisal pogodbo z angleško Vzhodnoindijsko družbo (1618); Njegov sin šah **Džahan** (1627-1657) je dal v Delhiju izdelati pavji prestol (okrašen z zlatom, dragulji in biseri). Dal je zgraditi Tadž Mahal (Krona palače): to je mavzolej za njegovo ženo, marmor, mojstrovina mogulske pa tudi indoislamske arhitekture, elementi muslimanskega in hindujskega porekla so se zlili v popolnost ;

Aurangzeb (1658-1707): v tem času se je Mogulsko kraljestvo najbolj razširil, Mogulska država se je začela vse bolj krhati. V prid pravovernega islama se je odrekel strpni politiki. Uvedel je tri pomembne novosti: reformiral je davčni sistem, poostiril je ukrepe za ohranitev

reda in zakonitosti ter izdal posebne predpise o položaju islama in hinduizma v državi. Ukinil je neislamske običaje na dvoru; nadaljeval je s prepovedmi; s svojimi ukrepi je porušil dotlej dobre odnose med pripadniki islamske in hindujske vere; vpeljal je davek od glave in od hindujcev zahteval 2×več kot od muslimanov. Prepovedal je zidavo novih hindujskih templjev, dal podreti številna stara svetišča. 1739 je perzijski šah Nadir oplenil Delhi in osvojil velik del S Indije; iz Delhija v Perzijo je odpeljal pavji prestol (vladar Džahan); s padcem Delhija se je začel tudi propad države. Po smrti zadnjega velikega Mogula se je Indija začela razkrajati (težnje po odcepitvi, notranji boji, vdori tujih vojsk, ropanja, kolonialne vojne, naravne nesreče) - Indija je razpadla na številne fevdalne vladavine

Mogulski vladarji

(Babur, Humanjun, Šer Šah, Akbar in Aurunzeb) združijo v imperij več indijskega ozemlja kot katerikoli vladar od Ašoke naprej v 3.stol., in dajo najbolj dovršeno - centralizirano upravo. Vendar je bil Veliki Mogul precej razsipen; sicer je imel množico dvorjanov in podložnic, sužnjev, slonov in kamel, vendar je svoj imperij zgradil na krhkem temelju. Sicer so poskušali imperij tudi razširiti, vendar je to pomenilo še večje stroške; druga rešitev so bili zemljiški davki od podložnikov, vendar so kraljevi veljaki Mogulom odrekli sodelovanje, saj so se znašli v precepu – pritisk od zgoraj ter odpor kmetov. Te tegobe zaostri še Aurungzebova verska nestrpnost, ki pa poglobi sovraštvo Marathov – tako postane delhijski prestol le še igrača v rokah raznih političnih strank, vdori s severa pa dosežejo višek 1739, ko Nadir opleni Delhi. Ker so bili tuja vladavina so bili precej dragi, zato se niso mogli več vzdrževati sami; kljub blišču, vojaški armadi, jih je centralna oblast držala na vajetih, zato so se morali sporazumeti s svojimi indijskimi podložniki kar pa je pomenilo, da so morali dati dokaj proste roke mogotcem, ki so imeli deželo dejansko v rokah – morali so tolerirati in se niso smeli vmešavati v lokalne zadeve – to je tudi razlog propada mogulskega imperija. Pod vladavino Timurjevih naslednikov Delhijski sultanat postopoma obnovi; popolnoma pa z afgansko dinastijo Lodijev (1451-1526). Ponovno združijo S Indijo, razcveti se tudi trgovina, gospodarstvo; posledica je kulturni preporod (prevod sankrtskih del v perziščino; v arhitekturi ni večjih del zaradi posledic invazij; postavijo pomembne nagrobne stavbe; mošeja Jami). Vendar kljub temu niso mogli preprečiti propada sultanata; v 16. stoletju se vladavina zlomi zaradi dajatev za vojsko in upravo ter izključitev domačega hinduističnega sloja iz upravljanja države.

Razvoj družbe: - pod mogulsko vladavino se je Indija razcepila na več neodvisnih 'deželnih' sil (Bengalija+Oudh pod Navabu, Majso pod islamsko dinastijo, Hajderabad pod Nizamom in konfederacijo Marathov, ki pa so z roparskimi napadi vznemirjali celotno Indijo.

UMETNOST

Že v 12.stol. se je umetnost na tem področju popolnoma spremenila, saj so Muslimani vsilili deželi svoj perzijski slog (velika nasprotja med verskimi spomeniki budistov in hindujcev bujnih figur in oblik – v primerjavi z lahkotnimi islamskimi mošejami s kupolami in minareti), džainistično slikarstvo se razvije kot posebna oblika iluminacije rokopisov; dekorativna tehnika v živih barvah in oglate tehnike (rdeča, modra, zlata); z vladavino Mogulov nastanejo pogoji za uspešen razvoj muslimanske umetnosti – cesar Akbar širi sistem slikarskih ateljejev, kjer pa so delali pod nadzorom perzijskih slikarjev; razširi se popolnoma indijski slog, zelo razgiban in prefinjeno naturalističen; v 17.stol. se heroičnim in mitološkim temam pridruži še zanimanje za portretno slikarstvo in naravoslovne vede; slog postane preprostejši, manj razgiban in z globljim psihološkim pogledom; pod Aurungzebom začne mogulsko slikarstvo nazadovati; kasneje se razvijejo tudi razne ilustracije, ki so ustrezale

glasbenim načinom, razvoj številnih šol (Mevar, Burdij..) – v njihovem slogu je značilna čustvena stabilnost; kasneje v 18. stol. pa se začne uporaba živih barv in prikaz dramatičnosti; razcveti se tudi dekorativna umetnost, ki je bila sestavni del razkošnega dvora; nastajajo izdelki iz zlata in srebra, nakit, razne posode in ročaji mečev so bili izrezljani iz kristala in žada; tkali so tudi razkošna blaga;

-na jugu na kljub muslimanskim vplivom s severa predvsem ohranijo hindujske tradicije – morda se kaže le v raznih rezbarijah iz slonovih kosti, na katerih so uprizorjeni razni človeški liki in motivi. Mogulska država je temeljila na 4 temeljih: vladarjevi osebnosti, zavezništvu ali sporazumu z Radžputi, na strpni politiki in na notranje-zunanjepolitične ravnovesju sil.

FINANČNI IN UPRAVNI SISTEM MOGULOV

Vojska stalno plačanih vojakov, cvetoča trgovina (odprava carin, načrtna gradnja cest), novo organizirana davčna služba, racionalna razdelitev države na okrožja (sakar) in okraje (pargana), pri tem je bila celotna obdelovalna površina katastrsko popisana in klasificirana po kakovosti tal. Ti poskusi reform so bili tesno povezani z ekspanzivno zunanjo politiko. Za to so potrebovali izobražene uradnike in močne vojaške sile. Zaradi obdavčenja pa so propadali kmetje, bilo je tudi nekaj uporov (1580-1585). Plemstvo je bilo razdeljeno v 33 razredov, plačani so bili v fevdih, uradnik je imel dohodke od pobiranja davkov. Uradniki so bili vsake 2,3 leta prestavljeni. Glavni viri dohodkov so bili trgovina, darila, sol, carine, davek od glave in premoženja. Trgovali so s: sladkorjem, soliterjem, indigom, opijem, tobakom, bombažem, zlatom, srebrom, slonovo kostjo, svilo, začimbami. Uvažali so vina, modne predmete, kovine in srebrne palice. Splošna blaginja je bila glede na Evropo nekoliko večja

RAZPAD MOGULSKE DRŽAVE

Mogulski cesarji so v letih med 1707 in 1765 izgubljali nadzorstvo nad upravami v provincah, ki si sicer niso prilaščale prestola, ampak so hoteli spraviti na čelo oblasti svojega moža kot regenta. Glavni tekmeci so bili Turani in Iranci ter Afganci in v islam spreobrnjeni hindujci ter Marathi. **Bahadur Šah I. (1707 – 1712)**. V njegovem času se povežejo vodilne skupine z Iranci. Vladar si prizadeva sprave z Marathi. Vendar je vladar umorjen, na prestol pride **Faruksikar** (1713 – 1719), tudi ta je umorjen. Zatem vlada **Muhamad Šah** (1719 – 1748), in sicer vlada samo formalno. Sajide nato odtacijo Turani, Nizam-ul-Mulk zavлада in spet vpelje glavarino, razdre zavezništvi med Marathi in Radžputi, se leta 1724 osamosvoji kot dekanski guverner in na Dekanu ustanovi svojo državo **Hajderabad**. 1738 vdre sem Perzijec **Nadir Šah**, vsa zemlja zahodno od Indusa pride v njegove roke, nekaj posestva pripada Afganistanu, ki vse bolj ogroža Indijo. Kljub tem težavam je mogulska država do začetka 18. stoletja še vedno dobro organizirana. Javno življenje v Indiji prekriva preproga perzijske kulture, jezik je perzijski, prav tako umetnost, literatura. Hinduizem ima vlogo kulta podeželskih množic.

KULTURA V 18. STOLETJU: obdobje propadanja. Pomembni so pesniki Sauda, Mir Takiin Mir Dard. Družbeni filozof Vali Ullah si prizadeva analizirati vzroke propadanja. Nadaljuje se hindujska literatura. Marmornih stavb je malo. Gradbena dejavnost skoraj povsem poneha. V slikarstvu prevladujejo verski prizori. Ples se razvije do popolnosti. Marathi razvijejo svojo preprosto umetnost.

KRŠČANSTVO V INDIJI - Začetnik **Tomaž Didimus** v 1. stol n.š. Najpomembnejši misijonar v dobi Portugalcev v Indiji je bil **Franc Ksaver**. Portugalci so v Goi postavili glavni sedež krščanske cerkve. Ksaver je skrbel za siromake, bolne in socialni šibke. Z **Robertom de Nobilijem** se začne intenzivno učenje indijskih jezikov, spoznavanje vere in njihove literature. Nobili je trdil, da je brahman iz Rima, okoli njega se je zbralo kar nekaj poslušalcev. Zaton krščanstva po letu 1742. protestantski misijon uvedejo Danci.

KULTURA IN UMETNOST

Muslimanske osvojitve od 12.stol.naprej temeljito spremenijo umetnost na tem območju; pred tem je bila v razmahu predvsem verska umetnost, kasneje pa posvetna. Babur je napisal svoje spomine, ki so pomemben zgodovinski vir, podpiral je književnost in pesništvo. Z njim se je začelo novo obdobje v indijsko-perzijski poeziji, saj je sabo pripeljal perzijske pesnike. Akbar podpira umetnost in literaturo, poznal je perzijsko in indijsko književnost. Bil je prijatelj **Faizija** in **Abuja Fazla**. Prvi je nadziral prevajanje iz sanskrta v perziščino, drugi pa je bil prvi minister in zgodovinopisec na Akbarjevem dvoru. Cenil in podpiral je miniaturno slikarstvo in predvsem glasbo. Načrtno je pospeševal slikarstvo, uvažal je tenek papir, čopiče, drage barve. Dal je naročilo za Zgodovino sveta. **Akbar-Nama** je bila knjižica s 117 miniaturnami.

Arhitektura: stavbe Mogulov so bile perzijske (široke, odprte veže, paviljoni, niše in kupole, prekrite z bleščeče glaziranimi ploščicami). V času Akbarja se je razmahnilo gradbeništvo, njegovi nasledniki so mu posvetili manj truda, zrasle so palače, mavzoleji in mošeje. Opazen je vedno večji indijski vpliv (hindujske skrinje, balkoni, stebri, nadstreški). Najlepša zgradba iz tega časa je Akbarjev mavzolej. Miniaturno slikarstvo, učitelji iz Perzije. Ilustrirali so mnoga zgodovinska dela, epe in pripovedi. Na slikarstvo so vplivali jezuitski misijonarji, nastajale so študije živali, ptic in rastlin. Kazal se je velik vpliv perzijskih, islamskih in indijskih slogovnih elementov. Najbolj priljubljena sta portret in ilustracija. Na slikarstvo se je izredno spoznal **Džahangir**, zbiral in urejal je albume. Iz njegovega časa izvirajo »plešoči derviši«. Pod Aurangzebom slikarstvo začne propadati za ta čas so značilne erotične scene, nočni prizori in črno-beli kontrasti. Nastajale so skodelice iz žada ali kristala z zlato žico in dragim kamenjem, imenitno orožje, tkanine.

VZPOSTAVITEV BRITANSKEGA GOSPOSTVA

V Indiji vse do let 1756 / 61 niso spoznali, da je mogulska država že v razpadajočem stanju, da bo opešala tudi moč Marathov in da je britanska nadoblast neizbežna. Anglija se je vmešala v pravem času, ko Indija sama ni več mogla biti z lastnimi silami kos popolni anarhiji. K uspehu Anglije je prispevala: stagnacija Indije v indijskem značaju in indijskem družbenem sistemu, premoč na morju, v orožju in v bojni tehniki, vojaška disciplina, odlični voditelji in zadostno število sposobnih mož tudi na podrejenih položajih, močni finančni viri in rezerve. Anglija ni skoraj nič poskušala vplivati na indijske šege in običaje, ravnala je s hindujci in muslimani enako in obdržala indijski družbeni ustroj in zakonodajo. Drugače pa so podcelino brezobzirno izkoriščali, preden so začeli načrtovati preišljene ukrepe za saniranje. V dobi naraščajoče industrializacije so v Indiji Britanci načrtno zatirali domačo obrtniško proizvodnjo, zato postane Indija zaostalo agrarno ozemlje.

ZAČETEK EVROPSKE KOLONIZACIJE V INDIJI

1612 **Surat**, trgovska naselbina, Portugalci morajo opuščati svoja oporišča. Tekmica Anglije je bila Nizozemska – **1602 Niz Vzhodno Indijska** družba, 1641 so osvojili Malako in 1638 pregnali s Cejlona Portugalce. Kmalu so navezali stike s Kitajsko in Japonsko. V Indoneziji so skušali preprečiti domačinom, da bi prodajali začimbe kaki drugi evropski državi. To je privedlo do sporov z Anglijo, ki se 1623 umakne iz Indonezije. V vojnah so sicer zmagali Angleži, vendar imajo premoč Nizozemci. V Indiji so se oblikovala tri središča angleške kolonizacije: Obala ob Bombaju, obala ob Madrasu in obala Bengalije. Veliki stroški za vzdrževanje čezmorskih trgovinskih naselbin in vojne z Nizozemsko so v petdesetih letih 17. stoletja povzročili krizo angleške vzhodno indijske družbe in trgovsko depresijo, ki je trajala 1636 – 1660. Glavno izvozno blago VID: indigo, bombaž, soliter, poper, sladkor, surova sila. Indija je v zameno uvažala: žlahtne kovine. Črno sukno, živo srebro in končne izdelke. Za uspehe Anglije se je treba zahvaliti dobri diplomaciji, uvajanju sodišč in trdni valuti. - Francija je v Indiji igrala le postransko vlogo - 1713 **UTRECHTSKA** pogodba: Anglija dokončno utrdi svojo politično in predvsem gospodarsko prevlado. Indija je postala najpomembnejša kolonija britanskega imperija.